

Fólkaatkvøðan 14. september 1946

Kelda: Annfinnur í Skála, Stjórarskipanarmálið 1946 - Keldur til Føroya søgu

Thorstein Petersen mælti fólki til at atkvøða soleiðis, at atkvøðuseðilin var ógildugur

Loysingarmenn ósamdir um loysingina:

Osemja í Fólkaflokk-inum forðaði loysing

Jóannes Patursson, formaður í Fólkaflokkinum gekk av fullum huga inn fyrri loysingini. Hann upplivdi kortini hvørki fólkaatkvøðu ella loysing, tí hann andaðist í august 1946. Eftirmaður hansara, Thorstein Petersen, var ikki so eldhugaður loysingarmaður, og hann mælti fólki til at atkvøða soleiðis, at atkvøðuseðilin varð ógildugur. Henda støða Fólkafloksins førðiuttan iva til ógreiða úrslitið.

Jóannes Patursson var heitur talsmaður fyrri loysing

EIRIKUR LINDENSKOV

Tað var eitt stórmál, ið løgtingið skuldi avgreiða, nú heimskrigið var endað, og sambandið Føroya og Danmarkar millum varð uppافتurtikið. Tað var at fáa eina stýrisskipan í lag, sum skuldi koma í staðin fyrri verandi bráðfeingisstýrisskipan.

Danska fólkatíngið, Fólkaflokkurin og Javnaðarflokkurin vóru samd um, at Føroyar kundu ikki aftur setast í gomlu amtsstøðuna, sum einki hevði verið. Danska ríkisstjórnin segði seg hava somu áskoðan. Samráðingar máttu tí takast upp við dansku stjórnina um hetta mál.

Fólkaflokkurin kravdi, at løgtingsval skuldi vera. Teir vísu á, at flestøll lond høvdu skipað fyrri valum, eftir at friður var komin. Løgtingsvalið var í november 1945, men stóðan varð framvegis óbroytt, og heldur ikki hesaferð varð sjálfstýrisflokkurin umboðaður á tingi.

Sambandsflokkurin og Javnaðarflokkurin høvdu framvegis ein tingmann í meiriluta.

Ósamd samráðingarnevnd

Í januar 1946 fór løgtingsnevnd til Keypmannahavnar at tingast við ríkisstjórnina. Hver flokkur hevði sitt uppskot við, men eingin semja fekk um nakarð teirra.

Danska ríkisstjórnin endaði tí samráðingarnar við at seta neyðsemjuuppskot fram, sum lá mímillum tilráðingarnar hjá Sambandsflokkinum og Javnaðarflokkinum. Hesir báðir flokkar og fólkaflokkurin søgdu seg vera óneyðgar við uppskotið, men Knud Kristensen forsætisráðharri boðaði frá, at danska stjórnin kundi ikki toyggja seg longur innan karmarnar á

ríkisfelagsskapinum.

Sambandsflokkurin og Javnaðarflokkurin slakaðu fyrri hesum kravboði. Teir høvdu meiriluta á tingi, og tí hildu teir, at uppskotið fór at verða samtykt.

Split í Javnaðarflokkinum

Men stóðan í løgtinginum var broytt, tá ið løgtingsnevndin kom aftur til Føroya, tí Jákup í Jákupsstovu, javnaðartingmaður, sýtti at aktkvøða fyrri stjórnaruppskotinum.

Fólkaflokkurin setti uppskot fram um fólkaatkvøðu. Hetta uppskotið varð í nógv broyttum líki samtykt á tingi í mei 1946. Endaliga fólkaatkvøðuuppskotið gav tvinnandi kostir í at velja, annaðhvørt stjórnaruppskotið ella loysing. Harumframt varð tað staðiliga ásett, at atkvøðuseðilin einans hevði gildi, um annaðhvørt krossur varð settur fyrri stjórnaruppskotið ella fyrri loysing. Grundirnar

tíl hetta vóru m.a. tær, at Sambandsflokkurin var vísur í, at fólki fóru at atkvøða fyrri stjórnaruppskotinum, um bara hesir báðir kostir vóru at velja í, hin möguleikin var sum at leypa á bláman.

Fólkafloksins støða ógreið

Ein onnur grund var tann, at við hesi orðing varð Fólkaflokkurin noyddur greitt at siga støðu sína. Fólkaflokkurin hevði sagt, at hann var ímóti stjórnaruppskotinum uttan tó greitt at siga, at hann var loysingarflokkur.

Fólki fingi ikki rættiliga skil á støðu Fólkafloksins fyrr enn eftir tað, at dagurin fyrri fólkaatkvøðuna varð ásettur.

Dagblaðið segði, at teir veljarar, ið vildu loysing, skuldu atkvøða fyrri loysing. Teir veljarar, ið ikki vildu loysing, men sum heldur ikki troystaðu sær at atkvøða fyrri stjórnaruppskotið, skuldu seta nei við stjórnaruppskotið.

Mestsum bara Jóannes Patursson gekk av fullum huga inn fyrri loysing, og eisini tvørpolitiskur bólkur av monnum, sum í mai 1946 høvdu stovnað felag, ið teir róptu Føroyingafelag.

Viðvent í øllum flokkum - meiriluti fyrri loysing

Úrslitið av fólkaatkvøðuni varð, at stjórnaruppskotið fékk 5499 atkvøður, og loysing fekk 5660 atkvøður.

Undan fólkaatkvøðuni hevði Fólkaflokkurin roynt at litisgera tann avgerandi tölning, ið fólkaatkvøðan hevði, við at geva fólki triggjar möguleikar at velja ímillum.

Fólkafloksleiðslan hevði víssað veljararnar um, at nei-atkvøðurnar tá saman- um kom fóru at verða taldar við so ella so. Sambandsflokkurin og Javnaðarflokkurin søgdu harafturimóti, at nei-atkvøðurnar ikki fóru at verða taldar við.

Tá ið úrslitið av fólkaatkvøðuni var greitt, søgdu Sambandsflokkurin og Javnaðarflokkurin, at úrslitið var ógreitt, tí nei-atkvøðurnar vóru so nógv. Fólkaflokkurin harafturimóti kveistraði nú nei-atkvøðurnar burtur og segði, at fólkaatkvøðan var bindandi.

Teir vísu á tað, ið Knud Kristensen, danski forsætisráðharri, hevði sagt.

Jákup í Jákupsstovu gav Fólkaflokkinum viðhald í hesi tulkning, og nú var meiriluti á tingi fyrri loysing.

Løgtingsmeirilutin fór straks undir at gera uppskot til nýggja bráðfeingisstjórnarskipan fyrri Føroyar, sum skuldi geva Føroya eina landsstjórn, sum ábyrgdist løgtinginum. Fólkafloks-samgøngan boðaði frá, at lógarbroyingar, ið vóru neyðugar, skuldu verða gjørdar á lógligan hátt. Hetta mátti so hava við sær, at danski amtmaðurin skuldi staðfesta tær nýggju lógir-

nar.

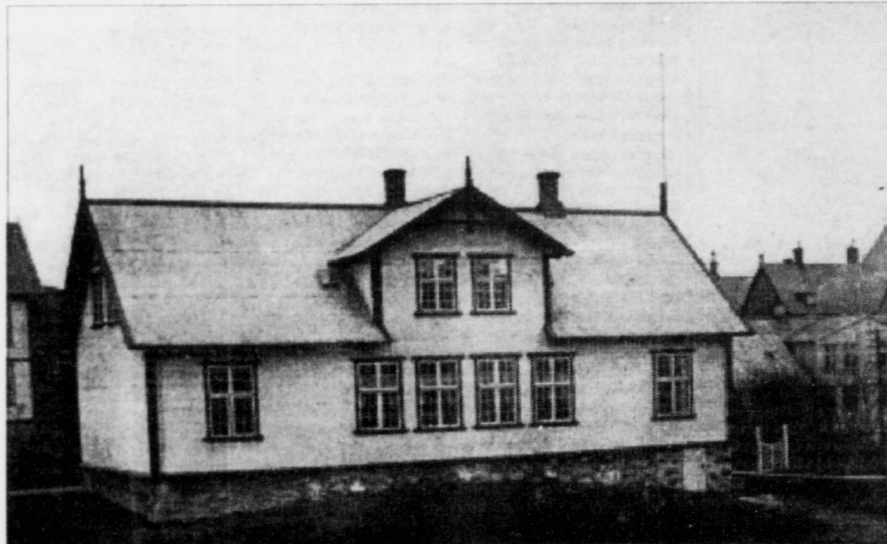
Amtmaður boðaði ríkisstjórnini frá, hvussu vórðið var. Ríkisstjórnin ráddi av at senda løgtingið heim og ásetti, at løgtingsval skuldi vera.

Fólkaflokkurin slakaði og legði tingarbeiðið niður.

Meiriluti nú ímóti loysing Javnaðarflokkurin og Sjálfstýrisflokkurin gingu saman í listasamband til løgtingsvalið 8. november 1946. Úrslitið av løgtingsvalinum varð, at Fólkaflokkurin fékk 8 mans (-3), Sambandsflokkurin 6 (sama) og Javnaðarflokkurin 6 (sama, men 2 søgdu seg eftir valið umboða Sjálfstýrisflokkin).

Nú var meiriluti ímóti loysing í løgtinginum, og tingingarnar um framtíðar stjórnarskipan Føroya kundu verða uppافتurtiknar.

Úrslitið av hesum nýggja samráðingunum var heimastýrislógin, sum kom í gildi 1. apríl 1948.

Tað vóru ikki smámál, sum Føroya Løgting skuldi taka støðu til, tá bretska hervaldið var farið av landinum aftur í 1945. Fólkafloksmen, sum tá vóru heitastu loysingarmenn, høvdu næstan meiriluta - teinum vantaði bert ein, og hann fingi teir, tá Jákup í Jákupsstovu fór úr Javnaðarflokkinum og atkvøddi saman við Fólkaflokkinum. Men kortini valdi tingið ikki loysingina.